

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pöli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 4. decembra 1861.

Iz letnega zбора

c. k. gospodarske družbe kranjske.

Popisavši v poslednjem listu razprave letnega zбора gospodarske družbe le bolj v obče, začenjamo danes s popisom na drobno.

Predsednik družtveni gospod Fid. Terpinec je začel zbor s sledečim ogovorom: „Zavoljo pervega deželnega zбора mesca aprila je bil občni zbor naše družbe odložen do jeseni. Ker je bil nekaj ta naš zbor tudi mesca novembra ob času ljubljanskega sejma, smo tako storili tudi letos. Avstrija je, slavni zbor! kar se nismo vidili, stopila v kolo ustavnih držav; ta državna prememba je važna tudi za kmetijstvo vsake dežele in za vsako kmetijsko družbo, zato mi pred vsemi serce pravi: naj zakličemo presvitlemu Cesarju nadušeno „Slavo“! (In slava-klici so doneli po teh besedah po celi dvorani). Ako bo deželam avstrijskim dostojna autonomija zavarovana, bojo deželni zbori imeli o kmetijskih zadevah določivno besedo in kmetijskim družbam bo dovoljeno, s odkritoserčno besedo stopiti pred nje in nasvetovati to in uno v prid deželi. Ker je novoizvoljeni gospod minister trgovstva in narodnega gospodarstva, že veliko let častni ud naše družbe, ji obljubil krepko podporo, in ker je tudi naš prečastiti c. kr. deželni poglavar, gosp. dr. Ulepič žl. Krainfels, našo družbo pod svoje krilo (protektorat) vzeti blagovolil, se smemo po njem toliko zdatniše pripomoči nadjati, ker ga častimo kot svojega rojaka, ki deželo in njene potrebe dobro pozna. S to podporo in s podporo domoljubnih podružnic naših in posameznih domoljubnih udov se moremo nadjati novega življenja naše družbe, ktera svoje časti noče toliko iskati v besedovanji kakor v pravem in koristnem delovanji. Z veseljem naznanjam še, da, kakor prejšne leta, so tudi k temu zboru gospodarske družbe našega cesarstva poslale svoje zastopnike, in sicer družba dunajska, marska, česka, zagrebaška, koroška, bukovinska in salcburška gosp. dr. Bleiweis-a, štajarska gosp. Ferd. Schmidt-a, tiroljska gosp. And. Brus-a, in galicijska mene.“

Po končanem g. predsednikovem nagovoru je dr. Bleiweis kot družtveni tajnik naznanil važniše opravila, ki jih je od poslednjega zбора do danes doveršila gospodarska družba, iz katerih povzamemo to-le:

Po željah c. kr. deželnega poglavarstva je bila nova postava nograjska v „Novicah“, in v nemškem društvenem „koledarji“ natisnjena; — en iztis te postave je bil poslan tudi dunajski družbi gospodarski, ki je za-nj prosila, zraven tega pa so ji bile po nji prošnji poslani tudi terte, ki so naši deželi lastne, kar so podružnice novo-meška, metliška, kerška in vipavska prijazno poskerbele. — Za spominek presvitlega nadvojvoda Janeza je glavni odbor poslal v Gradec 60 gld. — Novi poduk gospodarjem, kako se je ravnati pri živinskih kugah, po c. k. ministerstvu tudi v slovenskem jeziku na svetlo dan, je družba razposlala podružnicam. — Na vprašanje c. k. poglavarstva zavoljo novega mlinarskega reda, je družba svoje mnenje vladi razodela. — Ker je bilo prejšnih 923 gold. za ští-

pendije kmetijskih učencov spet za leto 1860 družbi po vladi podeljenih, je ustanovila spet šole za leto 1861. — Ker se je po skušnjah pokazalo, da so velike sitnosti in zapreke z biki, ki jih je družba po deželi dajala, je odstopila od tega. — Na vprašanje c. kr. državnega ministerstva: ali ni upati, da bi gospodarji cesarskih kónj brez plačila pa proti temu za 3 leta v svojo rabo vzeli, da bi jih redili in dobro gleštali, vladi pa, kadar bi jih potrebovala, vselej v 14 dneh spet nazaj dali, je družba odgovorila, da sedaj, ko je zima pred durmi in se dela manjšajo, je letos za toliko manj upanja, ker je klaja draga. Ako pa vlada kaj takega želi, bi bila spomlad bolj pripraven čas, da bi morebiti več gospodarjev seglo po tej ponudbi. — Novoizvoljeni gosp. minister narodnega gospodarstva grof Wickenburg je pozdravil družbo s prijaznim pismom in ji zagotovil svojo podporo; družba mu je na to peknila svoje letnike poslednjih 3 let; gosp. minister se je zahvalil za nje in pohvalil delavnost družbe. (Obojno pismo je bilo v našem listu že razglašeno). — Na prošnjo c. kr. finančne direkcije, naj ji družba pové, kako bi se dala živinska sol v prid gospodarjem pa brez škode državne prodajati, je družba v obširnem pismu svoje mnenje razodela. — Asekuraciji, „Oest. Phoenix“, imenovani, ki želi tudi asekuracijo za točo osnovati, je družba dala nekoliko izvestij. — C. k. vladi, ki je družbo prašala za svet, ali naj bi se nekterim srenjam dovolili novi sejmi, je dala odgovor. — Iz Würzburga je naročila magnetičnih jeklenih brusov za kose in serpe, o katerih je bilo v našem listu že govorjenje; družba pričakuje, kaj bojo o tem naše domače skušnje povedale. — C. kr. deželno poglavarstvo je naznanilo družbi, da za požiganje ljubljanskega mahú je začasno določilo dôbo od 15. avgusta do 15. oktobra, kar je bilo že tudi po „Novicah“ oklicano. — Po željah naše družbe se je ljubljanska hranilnica udala v to, da domoljubni predstojniki družbenih podružnic po deželi, ki so izrekli, da jih je volja to storiti, prevzamejo opravilo, da kdor dnarja na pósodo želi, se oberne do njih in da oni potem s pomočjo kmetijske družbe naklonijo po ložji poti izposojilo posestnikom, ki ga želijo. Ker so zaupni gosp. predstojniki posredniki dotičnih opravil, se je nadjati, da bo častita hranilnica raje posojevala kmetijskim gospodarjem. — Po podružnicah družbi poslani naznanila zastran letine letošnje je izročila vladi, ki take naznanila že od leta 1854 zahteva; povedala ji je vsled teh sporočil, da ozimine in jarine je bil letošni pridelek srednje dober, krompirja in družih kopavnih sadežev tudi srednje dober, ravno tak tudi pri mervi in detelji; vina se je pridelalo srednje mero, vino pa je prav dobro, sadja, razun jabelk in sém ter tjé češpelj, malo, otave tudi celó malo. — Za razstavo poljskih pridelkov v Londonu se bo obrnila družba na nekatere podružnice, ki so ji znane, da so za poslednjo dunajsko razstavo poslale lepega semena, in jih prosila za pripomoč, da se pošljejo v angleško razstavo naši deželi bolj lastne žita itd. — Pravoznanski družbi je odstopila naša družba 2 sobi proti temu, da ju spet odstopi, ako deželno namestništvo to terja ali pa bi jih družba sama

spet potrebovala. — Naposled so bili naznanjeni branja vredni spisi zastopnikov naše družbe pri zborih drugih gospodarskih družb, in pa knjige, ki jih je preteklo leto družba od mnogih strani v dar dobila. (Dal. prih.)

Odperto pisemce

gospodom učiteljem na Notranjskem.

Pisemce, ki ste mi ga pisali 11. dné t. m., sem prejel še le 21. t. m. Nisem ga tedaj mogel po želji vaši naznaniti letnemu zboru naše kmetijske družbe. Pa tudi treba ni; zakaj to in še več, česar želite, je bilo že v lanskem zboru sklenjeno po predlogu podružnice novomeške. Sklep ta se tako-le glasi: Da se spodbudijo učitelji ljudskih šol k pridnemu delovanju zlasti v sadjo- in murvoreji, naj se počastijo s tem, da jih kmetijska družba celó brez vsega odrajtovanja letnega doneska izvoli za svoje ude po nasvetu tiste društvene podružnice, v kateri stanejo. — Po tem takem je treba le oglasiti se podružnici dotični, da ona prevdari učiteljevo sposobnost, in ga nasvetuje občnemu zboru za uda kmetijske družbe.

Dr. Bl.

O stenografii.

Spisal K. Žavčani n.

(Konec.)

Propadanje rimske države je bilo tudi propadanje kakor drugih, tako tudi te umetnosti. Sto in stoletja pozabljivosti zagreble so jo tako globoko, da celó najučeneji paleografi ne morejo več iz ostankov rimske berzopisave, kakor je na pr. Hygin-ovo delce „de astris“, izduhtati bitja in temelja njenega.

To je stara zgodovina.

Ko so po dolgotrajni temi se znanosti in umetnosti sopeset zbujati jele, se prerodí tudi stenografija in sicer najprej tam, kjer se je uje važnost in korist najbolj čenila, namreč v državah z resprezentativnimi ustavi; al na čisto drugem temelju, kar se tiče tipov in skrajšáv, kakor pod Rimljani. Namesto železnih klinčkov stopile so peresa in druge manj okorne pisala; namesto povoščenih ploščic pa papir. Najpervi in najznameniteji napredci pojavili so se v Angležki, Severo-Amerikanski, Škandinaviji in pozneje v Francozki; v nemških zemljah pa še le v novejših časih. V primerno kratkem času prisvojila si je posebno uvaženje v državah z bolj javno in ustmeno upravo. Tudi Avstrija je stopila čez prelaz absolutizma ter se vverstila v red ustavnih držav, in upati smemo, da bo tudi njena uprava odsihmal bolj javna in ustmena, kakor je bila dosihdob. In na ta način bo stenografija tudi pri nas večo znamenitost, večo in dostojneje uvaženje zadobila, kakor do sedaj. Ako smemo od dosadanjih napredkov na prihodnje zaključevati, časi niso več deleč, ki si bo stenografija široko pot ne samo v državno upravo, ampak tudi v privatno društveno življenje prederla.

Do sedaj vidimo stenografijo pri nas v Avstrii v djanškem življenju rabljeno v državnem in v deželnih zborih in sém ter tjé tudi v sodnijah. Kar se posebno sodnijstva tiče, je stenografija neprecenljive vrednosti. Zakaj čisto kaj drugega je, ako izpraševajoči sodnik odgovore obtoženca ali svedoka še le po svoji logiki v stavke sklepa in tako v popravljenem — po svojem mnenju poboljšanem — slogu zapisuje, ali pa če odgovore z izvirnimi besedami, v izvirni zvezi, kakor se obtoženec ali priča izražuje, brez pomude stenografira. V tem obziru pozivam se samo na mnenje naših sodnikov.

Dalje se je stenografija v Avstrii tudi pri generalnih štabih učiti in v praktičnost vpeljevati začela. Povelja, ukaze, izvestja v taboru ali vsred boja berzo napisati, da se brez velike pomude na svoje dotično mesto odpraviti mo-

rejo, je neizrečena korist, kajti včasih le mala zamuda v velike neprilike pripraviti more; da! zgodovina pripoveduje dosti primerljejev, da je le malo zakasnenje kakošne važne depeše celo vojsko pogonobilo. — Pregovor: „verba volant“ je po stenografii zgubil saj polovico svoje veljave in resnice.

Še lepša prihodnost pa cveté stenografii v privatnih, v društvenih razmerah. Preteklega polstoletja se je naše društveno življenje tako premenilo, da se nam zares ko orjaš prikaže, ako ga s poprejšnimi dobami primerimo. Stopili so faktori v križem zapletene in zmeršene razmere poedinca proti celoti in narobe, na ktere še pomislili nismo, in ki tako zmagavno, tako na široko in globoko delujejo, da se jim nobena poedina sila zoperstaviti ali odtegniti ni v stanu. Naprej! Ta beseda je sedaj kormilo vseh narodov; na vsaki zastavi jo vidimo ko geslo napisano; vse kriči; vse derví le: naprej, naprej! Kdor zaostane, ga stare kolo napredka, in zgubljen je. Vse je začelo le na to težiti, da se čas in prostor v prid materialnim in duševnim podvzetjem kolikor mogoče vkratita. V ta cilj in konec stvoril si je duhtajoči um človeški parobrode, železnice, telegrafe, berzotiskarne itd., kar vse pospešiva občenje ne samo poedincov, temuč celih narodov med seboj, ter jih na neizmerne daličave v neposredni dotičaj veže in v neprestani zvezi uzdržava. To vse je v posledek imelo, da se je zmiraj bolj in bolj v vseh vsakdanjih poslovnih stroških uvidjivala shodnost in neobhodnost, pismene posle, ki se zmiraj bolj množijo, hitreje rešavati in odpravljati.

In v ta cilj in konec je stenografija iznajdena.

Bolj ko se tedaj interesi zapletavajo, bolj ko občenje mednarodno intenzivno in ekstenzivno prihaja, več posel (opravi) bo treba pismeno rešavati, in lepša bo naloga, lepša prihodnost stenografije! In došli bodo časi, ki morebiti niso več deleč, da bo znanje stenografije za vsakega izobraženega človeka neobhodna potreba. Celó tipe za natisovanje stenografičnega pravopisa že imamo.

Če pomislimo, koliko se dandanas zahteva od dijaka, činovnika (uradnika), učitelja, državnika, diplomata, tergovca, umetnika itd., kako je skoro neprestano vezan na svoj pisavni stol, in le premnogokrat vid in zdravje zapisari, ker časa za telesno zabavo in duševno razvedrenje nima, če hoče naloge svojega poklica zvesto izpolnovati; — ako dalje pomislimo, kako se znanje v vseh strokih dnevnice širi; — ako vse to premislimo, moramo hvaležni ono sredstvo zagerliti, po katerem se dá v šestkrat krajšem času in na šestkrat manjšem prostoru to zapisati, za kar z latinico ali cirilico potrebujejo šestkrat več časa in pa šestkrat več prostora. Posebno pa stenografijo naši domorodni mladini, našim verlim dijakom vroče priporočam. Velika pripomoč je, posebno za zapisovanje prednašanj na vseučilišču, za nabiranje narodnih pesem, pripovedk in pregovorov ob šolskih praznikih, ker samo po stenografii je moč, pravi izvor zabilježiti itd. Pa tudi za pisatelja je velike koristi. V navdušenju, če misli tako rekoč bruzgajo, ena iz druge izvira, eno drugo derví, ena drugo podí in slika za sliko skoz možgane šine z berzino, da se človek komaj zavé: v takem položaju je moč z navadnim pisanjem eno ali dve, ali kdor ima hitreje perste, morebiti tri misli vjeti ter jih v mislih deržaje napisati, v tem pa cela šaka drugih uide. S pripomočjo stenografije bo le malo kadaj ktera ušla. Pomina vredna prednost stenografije je tudi ta, da je ni moč brezmiselno ali misleč na kakošno drugo stvar mehanično brati, kar se pri navadnem pisanju tudi najbistremu bravcu pripeti. Stenografijo bravši pa moraš misliti.

H koncu samo o jugoslovanski stenografii še nekaj. Ko se je sabor trojedne kraljevine razpisal, pisalo se je tudi na vse strani po berzopisce, pa ne na Dunaji, ne v Pešti in ne v Pragi se ni našlo stenografov, ki bi bili se podstopili v jugoslovansčini stenografirati. Zadrega bila je zares velika, zakaj brez stenografov ni na nobeni

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pöli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 18. decembra 1861.

Iz letnega zbora

c. k. gospodarske družbe kranjske.

(Dalje.)

V imenu glavnega odbora je g. M. Ambrož, mestni župan in odbornik gospodarske družbe, naznanil predloge društvenih podružnic, kateri so bili sledeči in po njegovem nasvetu sklenjeni:

Podružnica novomeška (po svojem predstojniku gosp. proštu Arko-tu) želi, naj bi se kmetijska družba na vso moč potegnila za to, da bi postava za ngrade in pa postava za pösle, ki iz papirja še niste prestopile v djanje, svojo veljavo zadobile. — Sklep enoglasni: Naj družba predloži to sl. c. k. deželnuemu poglavarstvu, ker dosihmal imajo še c. k. kantonske gosposke te zadeve v svojih rokah.

Podružnica loška (po svojem predstojniku gospodu Schweigerju) želi, da bi gledé na grozno škodo, ki se godi gojzdom na Notranjskem, c. k. komisije za rešenje in poravnanje zemljišnih servitutov svoje dela hitreje opravljale in kmali dognale. — Sklep enoglasni: Naj se z gorko besedo izroči slavnemu deželnemu odboru, ki je v prvem deželnem zboru sestavil posebno komisijo za to prevažno zadevo. — Marsikaj bi imela — pravi ta podružnica — še na sercu, kar zaderžuje povzdigo kmetijstva ondot, kakor dostikrat prenapeta in nepotrebna tlaka na cesti itd., al preden ne bo samostojnih županij, je vse le bob v steno.

Podružnica vipavska (po predstojniku g. fajmoštru Jak. Koširju) toži, da kupčija vinska v Terstu hira, ker prevaževanje vipavskega vina je po cesti čez visoko goro pri Vrabčah in globoko dolino Rašo silno težavno. Oger in Štajerc pripelje svoje vina v Terst po železnici, za hervažke in istrijanske vina pa ni več colnine. Povsod tedaj je polajšava za prodaj vina v Terst, le Vipavec ima zapreke po nevkretni cesti, ki bi se po že leta 1858 storjeni osnovi brez velikih stroškov dala preložiti in bi Vipavi še na marsiktero drugo stran koristna bila. — Sklep enoglasni: Naj se ta želja izroči sl. deželnemu poglavarstvu.

Podružnica podberška (po svojem predstojniku g. Račiću) želi: naj bi se vpeljale spet premije za junce pa s tem pogojem, da lastnik, ki je tako premijo prejel, ga mora skozi dve leti v soseski za pleme imeti. — Vpeljanje prejšnjih premij sedaj ni mogoče, ker se tistih 600 gold., ki jih je družba pred delila v ta namen, potrebuje za poplačanje zidarskih stroškov za kovaško in živinozdravniško šolo. Premije pa so zato nehale, ker se poslednje leta ni skor nič gospodarjev za nje oglasilo, in zjutraj obdarovani junci so večidel popoldne že pri mesarju bili. Tudi bi za par cekinov se malokdo zavezal, junca deržati za pleme skozi dve leti. Al ker je pomanjkanje pripravnih juncov res tega veliko krivo, da goveja reja peša, bo treba, da deželni zbor to zadevo v svoj prevdarek vzame in skusi, kakor so v Belgii in drugod soseskini junci, da se vpeljuje tudi pri nas. — Dalje povzdiguje, in to prav po pravici, podružnica svoj mili glas za cenejšo živinsko sol, ki jo živinoreja tako živo potrebuje. Ker je v lanskem zboru ravno ta reč temeljito posvetovana in c. k. finančni direkcii,

ki je letos družbo kmetijsko za to poprašala, predložena bila, se je nadjati, da se bo vendar enkrat po željah kmetijstva rešila, in to toliko bolj, ker ravno za to se potegujejo tudi vse druge gospodarske družbe našega cesarstva.

Podružnica postojnska (po svojem predsedniku gospodu žl. Garzaroli-tu) želi, kakor loška, hitro rešitev gojzdnih servitutov (tedaj sklep kakor gori) in da bi se potem občinski (soseskini) gojzdi postavili pod oskerbnništvo za to sposobnih, očitno poterjenih mož. Sklep o tej zadevi se je nanašal na dobro c. k. gojzno postavo od leta 1853, po kateri je to oskerbnništvo vredjeno. Le to je vprašanje: ali bojo soseske storile svojo dolžnost, in ali se bo dobilo izvedenih logarjev? Poslednjič želi podružnica, in to bi bila res velika pripomoč za povzdigo kmetijstva, da bi se napravila postava za zloženje zemljišč (arondirung). Sklep: V osnovi postave, da bi se zemljišča ne smele čisto do drobnega razkosevati, bo družba kmetijska dodala tudi potrebo postave za zložbo zemljišč, in vse to po c. kr. deželnem poglavarstvu izročila prihodnjemu deželnemu zboru.

Podružnica planinska (po svojem predstojniku g. M. Koren-u) želi, naj bi hranilnica (sparkasse) ljubljanska, ki je izvolila kmetijsko družbo s podružnicami njenimi za posrednico pri posojilih na kmečke posestva, v prvem predlogu po podružnicah ne terjala štemplanih izpisov iz gruntnih bukev itd., ker to ljudém čez 4 gold. in še več stroškov prizadene brez gotovosti, ali bojo posojilo prejeli ali ne. Sklep enoglasni: Naj kmetijska družba sporoči to pravično željo hranilnici ljubljanski. — Dalje je podružnica predložila sledeče zahteve: Naj se naredi postava, da vsak deležnik menjavk plačuje za-se zemljišni davk in pa doklade po deležu svojem, ki ga ima pri dotični menjavki. Sklep: Se bode c. kr. deželnemu poglavarstvu izročilo z osnovo nove postave vred, ki jo ima družba o menjavkah sploh c. kr. deželnemu poglavarstvu predložiti. — Naj bi se c. k. vlada prosila za oprosteno štampeljna pri duplikatih davkovskih bukvic, ktere so se po kaki naključbi zgubile. Je bilo sklenjeno po predlogu. — Naj bi se pri rubljenju premakljivih reči, brez katerih nobena kmetija ne more obstati, kakor je že v lanskem zboru kmetijske družbe dokazano bilo, spolnoval ukaz paragrafa 296 deržavlanskih postavnih bukev. Sklep enoglasni po predlogu. — Ker ni pravično, da le samo gruntni posestniki morajo ceste delati, drugi pa ne, ki jih ravno tako vpotrebujejo, naj se kmetijska družba oberne na deželni zbor, ta pa na deržavni zbor, da se osnuje nova postava za cestne prineske ali vdeležstvo (konkurencijo). Sklep: Ta predlog z živo podporo se bo izročil deželnemu odboru.

Podružnica radoljska (po svojem predstojniku gospodu tehantu Šimnu Vovku) želi, naj bi družba prosila c. k. deželno poglavarstvo, da bi davkovske gosposke ne le perve in zadnje dni vsakega mesca sprejemale davke, ampak vsaki dan, kadar jih kmet prinese, ki nima zmira prateke tako v glavi kakor gospod in v tej nevednosti mora večkrat zastonj dolge poti delati. Sklenjeno po predlogu. — Pri vsaki šoli na kmetih naj se napravi vert, iz ktere ga bi se dobivale cepljene drevesca ali zastonj ali prav dober

kup. Ker je to soseskina reč, ne more družba segati v njo, ter more le želeti, da bi se lepa misel častitega gosp. predstojnika radoljske podružnice po celi deželi takrat brez odloga spolnovati začela, kadar se bojo nove in krepkejšje občine (srenje) ustanovile. Ravno taka je z res potrebno napravo gasilnic v vsaki srenji, ki jo gosp. predstojnik nasvetuje. (Kon. prih.)

Dobrovoljen opomin zavolj cepljenja kóz.

(Konec.)

Če so stavljene kozé tolikšna dobrota za narod človeški, kako pa je to, da že dolgo ni vsakdo prepričan tega? Ni težak odgovor na ta ugovor.

1. Nekteri pravijo: „saj tudi našim starim očetom niso stavili kóz, čmu tedaj nam?“ Kaj tacega le govore tisti, kterim je svet opázen s steno, ktera jim brani pogled v stare čase nazaj; taki ne vejo, kar smo že natanko dokazali, da nekđaj pri nas ni bilo kóz, da ta strašna kuga se je iz jutrovih dežel pritepla k nam in vdomačila po tem pri nas, in še le ko je pomorila veliko milijonov ljudi, je zoper to kugo dr. Jenner iznajdel pomoček, ki obstoji v cepljenju nedolžnih kravjih kóz, ktere se stavijo same kakoršne so, ali pa iz cepljenk otročjih.

2. Nekteri celó blodijo, da prave kozé so zato dobre, da se truplo po njih izčisti. Kratkovidna pamet, ki tako govori! Po tem takem bi si mogli tudi želeti, da nas vse gerde bolezni in kuge napadajo, da se bomo izčistili po njih! Naši stari očetje so bili nek veliko močnejši in zdravši kot mi, in vendar se niso čistili po kozah, ker še kóz poznali niso. Zakaj se bomo mi dajali čistiti po taki gerdi ptuji bolezni, ktere se lahko obvarovamo, da se nas ne loti, nas v jamo ne spravi ali saj ne ogerdobí?!

3. „Saj ne pomagajo vselej — pravijo drugi — ker skušnje kažejo, da tudi take, kterim so kozé stavljene bile, napadajo vendarle prave kužne kozé.“ Tega ne moremo in nočemo tajiti. Res je, da se kaj tacega primeri. Al to je vendar le bolj redko. Če ta primerek podira zaupanje na stavljene kozé, niso one tega krive, ampak njih prenapeti zagovorniki, ki so nekđaj preveč obetali, ko so rekli, da gotovo vsak je obvarovan kužnih kóz, kteri stavljene ima, za vse svoje žive dni. To ni res, — resnica je le, da skor vsak je po njih obvarovan kužnih kóz, in če ga tudi ta kuga napade, po stavljenih kozah pride tako ob moč, da jih večidel vsak potem lahko prestopi, in kakor cepljeno sadno drevó ne rodi več lesnik, tako tudi s kozami cepljeno truplo ne več divjih, pravih kóz.

(Konec prihodnjič.)

Govor gospé ničle

do svojih hčer 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, pred
polnočjo novega leta 1861.

Spisal E. Nožarjev.

(Konec.)

Sedaj pa, ljubeznjive moje, se skončuje moja enoletna vlada; le malo trenutljejev imamo še, ki so letošnjemu — nocojsnjemu zboru namenjeni. Čeravno se ob letu v prihodnjem zboru zopet vidimo, jaz vendar deset let ne bom javno vladala, ker bom svojo stopnjo enoletij vam poredoma izročila. V strinjanju dveh desetletij pa se spodobi, da se nekoliko na njunine okoliščine ozremo!

Prejšnje desetletje bila vam je prednica petica 5; zlasti njeno skončevanje nam je vsem neugodne homatijske dogodljeje donašala, in lejte, sedanje desetletje prednice 6 jih kar neprestano nadaljuje — zavoljo tega mi že danes serce otožno in nepokojno bije, postaja mi britko in milo, ko se ozrem na leta pretekla, in vidim v toliki razdraženosti, v

tolicem nemiru vsakdanjih homatij in brezbožnih strast ljudstva, vladarje zakopane, ko vidim že toliko nedolžne kervi po izdajstvu in hinavstvu prelite, toliko sebičnosti, na videz gladijočih, zmernih, v resnici pa praskajočih, grabljivih pohlepnežev in hudovoljcev, toliko nevarnega in tolikanj nalezljivega duha med ljudstvi raztresenega, vzrok in korenina tolikanj hudih in nevarnih nasledkov. Narod vzdiguje se zoper narod, država kuje državi na skrivnem silne spone spodkopljivega in spodjedljivega življa; — konec vsega nesrečnega početja tega, ako v tej meri od prečudnega duha oslepljeni narodi si zmešano pot vsakdanjo v vedno globokeje zmešnjave in strasti nadaljujejo, — se mi z osodo imenitnih starih narodov enačiti dozdeva. Pod to prednico pridejo gotovo nenavadni dnevi; še težke megle pripodí vihar, čigar blisk se od dalječ za čas dá viditi.

Sicer početja take ne izvirajo od vas, in se ne zatekajo v vas, pa vendar, zaznamnjati jih, upirajo se ljudstva in zgodovina na čas vaše vlade, kot stavi brodnik sred silovitega morja, oziraje se na iglo jekleno in zvezde nepomične teku svojega parobroda neobhodno podlago. Pa (ozre se na časomer, kjer manjkate še 2 minuti) ker čas urno dalje hití, dostavim sploh h koncu svojo nestransko željo, da bi, ako so že čerui viharu oblaci tako nastavljeni, da se ne dajo s pogubonosno strelo vred odpoditi, da bi ta s svojim požigavnim in končavnim udarcem na brezbožno stran černotnih oblakov švignila ter urno zopet ljudstva in kraljestva pomirila, da bi zopet čversto se razvijala po daljnem svetu ponosna zastava blazega mirú in sprave; kajti le s tem pogojem se zopet vse oživi in verlo napreduje: mirne ljudstva se izobrazujejo in povzdigujejo na zaporedne vikše stopnje hasljive omike; razcvetajo se učnosti in vede, umetnija in obertnija; oživi se zopet kupčija med raznimi narodi in daljnimi svetovi; krepi se rokodelstvo in poljedelstvo.

Vse se veselo trudi in poganja za blagor svojih, za omiko domovine, in blagostanje in mogočnost svojega vladarja, — ako blaga zastava zelene oljke med narodi vzajemno veje. Al do sedaj se preblagi mir pogreša, vse blago in človeštvu dobro in koristno žuga iz teka hirajoče vsakdanjosti razpasti; — kaj pa nam prihodnost prinese, pod zdanjo enoletno vlado nihče ne vé; kajti v bukve prihodnosti gledati tudi nam ni dano! (Na časomeru ob bliščečem pasu gospé ničle manjka še 1 minute do polnoči.)

Preljube hčerke! Kmali bo s široke line visocih zvonikov kladvo po tamni daljavi ljudstvom naznanilo z glasnim udarcem uro polnočno, — konec starega in pričetek novega leta, — premen naše enoletne vlade. Le malo trenutljejev ima še obstati moja vlada samice ob desni strani desetletne vlade šesterkine, potem pa izročim v letošnjem zboru namestni enojki svojo sedanjo stopnjo. Ker se govor že razteka in ima polnoči vsaki čas biti, stopim s prestola, ob čigar snožju govor moj poslušate. (Mogočno se vzdigne ter veličastno koraka v prebliščeči obleki po čez in čez z najžlahnejim beršunom popetih stopnicah prestolovih k svojim cvetečim hčeram, ki se ji spoštljivo priklonijo in jo obstopijo.

Izmed njih postavi enojko 1 na tisočletno, osmerko 8 na stoletno, šesterko 6 na desetletno, in enojko 1 namestnico na svojo dosedanjo stopnjo. Zadoji položi, — ko ravno polnoči bije, — svoj prelepi svetli venec slovesno na glavo ter nadaljuje:) Odstopim ti prvi, premila hčerka enojka, slavno vlado samično ob desni šesterkini, ter ti ovijem visoko čelo s svetlim vencom, v kterege so opletene iskrene želje vseh nas in vseh narodov, da bi jim tvoja enoletna vlada srečo in blagostanje donašala, da bi bilo ravnokar pričeto leto mirno, zdravo in koristno narodom na vse strani, da bi vsi narodi v omiki, umetnijah in vsakoršnih vednostih napredovaje cveteli; da bi sploh svetu boljša, veselejša, mirnejša in srečnejša doba jela se že kedaj žariti; sicer se ne dá vse hipoma zgoditi in doveršiti, kajti vsakdanji tek dandanašnje dobe, omike, npravja, zaupa, pravice, pošte-

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 25. decembra 1861.

Iz letnega zbora

c. k. gospodarske družbe kranjske.

(Konec.)

Prišlo je potem na versto važno vprašanje: ali naj bi smel lastnik kakega zemljišča to zemljiše na drobne kose (parte) razprodati kakor bi hotel, ali pa naj bi se postava dala, ktera prepoveduje, da popolnoma razdrobiti se ne smé nobeno zemljišče? — Gospod A. Malič je o tem vprašanji, ki ga je kmetijska družba sprejela od prejšnega c. kr. deželnega vladarstva s sporočilom, naj odgovor svoj in nasvèt predloži prihodnjemu deželnemu zboru, iz kmetijskega, to je, narodno-gospodarskega ozira si dokazati prizadeval, da tako neomejeno razkosevanje je nesreča za posamesne družine, ovéra umnega kmetovanja itd. in je v soglasji z veliko večino kantonskih gospósk, ki so tudi za to poprašane bile, predložil sledeče nasvete: 1) Naj se zoper razkosevanje zemljiš brez konca in kraja postava dá, 2) ali se smé zemljiše na drobno prodati ali ne, naj po zaslišanju dotičnega župana in dveh drugih v kmetijstvu zvedenih mož kantonska gosposka določi; 3) zoper ta določek je lastniku zemljiša pritožba do više gosposke odperta.

Gosp. tehant Vinc. Vovk iz Št. Ruperta podpirajo ta predlog, in želijo, naj bi se saj zabranilo novo napravljanje kajž, zlasti v samotnih krajih, ker potreba sili dostikrat kajžarja, da sega po ptujih pridelkih, in ako je na samoti kraj, toliko lože dela dolge perste. Dr. Orel pa je proti taki postavi, ter pravi, da je zoper ustavno svobodo in krati gospodarju pravico, ravnati s svojim zemljišem kakor mu gré; ravno s tem — misli — ako se smejo zemljišča na drobno prodajati, more tak, kdor malo zemlje ima, si je več dokupiti itd. Tudi dr. Etb. Costa iskreno zagovarja prostost, da naj vsak dela s svojim zemljišem kakor mu je drago, ter dokazuje po skušnjah v nekterih nemških deželah, da s tem, ako se z malim posestvom tudi sklepa rokodelstvo in obertnijstvo, se ravno nasprotuje beračii, ker v takih okoljšinah pomaga obertnija kmetii. — Tudi vodja kranjske gimnazije gospod Konšek je govoril za pravico neomejenega razkosevanja. Temi nasproti za postavo, ki naj nekako mejo določi, čez katero ne smé seči drobljenje zemljiš, so govorili: predsednik podružnice boštanjске gosp. Dermel, predsednik družbe kmetijske gosp. Terpine in društveni tajnik dr. Bleiweis. Zapopadek njih govorov je bil, da tudi spoznavajo gospodarjem pravico, s svojim zemljišem početi kar hočejo, samo takrat, ko se hoče ktera kmetija razdrobiti na kosce brez konca in kraja, takrat naj postava reče: stoj, prijatelj! toliko zemljiša naj vsaj skupaj ostane, da more ena družinica živeti od grunta. Svoboda posamesnega človeka, če se že on sam hoče ob vse pripraviti, saj ne smé tako deleč segati, da je drugim in pa celi deželi v škodo. In taka se godí pri nas. Po enem kopitu se tedaj ne more svoboda povsod meriti. V deželah, kjer niso posestva tako majhne kakor pri nas in sosednih deželah, ki se štejejo pod tako imenovano „ilirsko kraljestvo“, je to vse druga; tam se ni bati razkosevanja

zemljiš tako do malega, da gospodarju ni živeti ne umreiti od njega. V Galiciji, na priliko, se šteje na eno kmetijsko družino 19 oralov zemlje, na Šlezkem, Marskem in Českem ima masličar, to je, ki ima četert zemlje, od 10 do 20 oralov, — na Nemškem je majhen kmet, kdor ima 20 do 40 oralov, na Angležkem tudi, kdor ima le 30 do 70 oralov itd. Tam pač ni treba postave za razdrobljevanje. Al v naši deželi, kjer na 23 štirj. miljah polja čepí blizo 80.000 posestnikov in na enega kmeta spadata 2 orala polja zraven kakih 3 oralov senožet, je to vse druga. Nekdaj pa tudi to ni bilo pri nas. Še le leta 1809 je francozki cesar Napoleon, ko je krajnsko deželo posedel, vpeljal francozko razdrobljevanje zemljiš tudi pri nas, pa ne v prid kmetijstvu, ampak v svoj vladni dobiček. On je potreboval veliko vojakov; — da bi jih dobil, je želel več družin (familij); zato je dovolil razkosevanje zemljiš brez konca in kraja, češ, da se potem vsak, ako le kosček grunta vloví, lahko oženi in otrok napravi — za armado. S takim razkosevanjem so res množile se rodovine, pa namesto dobrih kmetov se je napravilo revnih kajžarjev; namesto da bi kmetijstvo napredovalo, je hiraló; na takih malih malih kmetijah ni moč klaje za živino pridelovati in reja živine mora pešati od dné do dné bolj, in tako je prišla naša dežela, ki je po velikem delu za živinorejo ustvarjena, v tem oziru čedalje bolj na kant. Ali ni taka? Namesto, da bi se bili ljudje poprijeli kakega rokodelstva in obertnijstva in bi se bilo počasi povzdigovala obertnija, so ljudje začeli kmetovati — z enim oralom zemlje, ker za to ni nobenega učenja treba. Dr. Bleiweis je dokazal, da saj spod 5 oralov (johov) poljá naj ne sega razkosevanje zemljiš, ker saj toliko zemlje je potreba, da more družinica živeti od nje; vse drugo zemljišče naj se razdeluje kakor je komu drago. — Al ni prostora tukaj vseh pomenkov na dalje popisovati; sklep je bil, da velika večina pričujočih udov je glasovala za predlog društvenega odbora, naj bi se dala postava zoper preveč razujzdano razkosevanje zemljiš. — Ko je bila ta razprava končana, so c. k. deželni gosp. poglavar omenili, da bojo nasvete kmetijske družbe radostno sprejeli in važne zadeve predložili prihodnjemu deželnemu zboru.

Na versto je prišla potem razprava o menjavkah, to je, tistih zemljiših, ki jih eno leto ta, drugo leto drug vživa. Ker dotični ces. patent od leta 1853 ne obsega menjavk med posamesnimi posestniki, je živa potreba, da postava določi tudi te razmere. Ako tudi današnji zbor priznava to potrebo — je rekel gosp. referent Ambrož — bo zbor v tem smislu predložil to zadevo deželnemu zboru. Ko so gosp. predsednik Terpine, gosp. dr. Ahačič in še drugi govorili o tej zadevi in kako naj bi se rešila, je enoglasno obveljal predlog gosp. Ambroža.

Gospod J. Gutman, odbornik glavnega odbora, je potem v obširnem govoru dokazal potrebo, naj bi se napravila za deželo krajnsko posebna asekuracija zoper škodo ognja, in sicer tako, da vsaki lastnik kakega pohištva bi moral stopiti v družbo, ki bi bila potem prava bratovšina pogorelska; povedal je tudi, da pri taki aseku-

racii bi bila tudi tarifa zavarovanja najcenejša, ter je končal govor svoj s tem, ako sklene zbor današnji po tem predlogu, bi kmetijska družba predložila to željo deželnemu zboru. — Govorili so o tej zadevi gospodje: grof Barbo, predsednik Terpine, Stedri, Debevc, dr. Ahačič, dr. Bleiweis in drugi, in naposled je obveljal predlog g. Gutmanov.

Gospod predsednik Terpine je povedal potem, kar je on sam o moharju skusil, namreč da je ta rastlina za živinsko klajo velikega priporočila vredna. Ker so „Novice“ že unidan prinesle to priporočilo, ga nam ni treba tu ponavljati, in ravno tako tudi ne tega, kar je dr. Bleiweis o beli pšenici govoril, ki jo je verli naš družbenik Čolnik iz Dervanje poslal. — Kdor pričujočih je želel moharja in bele pšenice za poskušnjo seboj vzeti, je dobil unega in té v majhnih žakličkih, ki sta jih darovala gosp. predsednik Terpine in pa gosp. Čolnik.

Gospodarstva na družtvenem vertu v letošnjem letu dr. Bleiweis, kot začasni oskerbnik tega verta, ni mogel zboru na znanje dati, ker je že časa zmanjkovalo za pomenke na dalje.

Sreberna svetinja, namenjena pridnim sadjo- in murborejcom, ni bila letos nikomur podeljena, ker podružnice niso nikogar za to priporočile. Sklenjeno je pa bilo, podružnice naprositi, naj bi vsaka v svojem kraji imenovala pridne murborejce, ker je družbi znano, da poslednje dve leti je storila pri nas murvo- in sviloreja tak korak naprej, da je res veselje, zlasti na Notranjskem.

Potem je družbeni dnarničar gosp. M. Prégel naznanil dohodke in stroške v preteklem letu; uni so znesli 9155 gold. 58 $\frac{1}{2}$ kr., ti pa 6857 gold. 42 kr., tedaj je ostalo konec leta 2298 gold. 16 $\frac{1}{2}$ kr. v kasi, — znamenje varčnega gospodarstva. Pri tej priliki je poprašal gospod dr. Orel: kaj je s tistimi 325 gold., ki se nahajajo v računu pod imenom stroški „za drenažarja“, ker vendar že ene leta ni več drenažarja tukaj. Gosp. dnarničar razjasni to reč ter pravi, da se ono plačilo ne daje več za drenažo, ampak za učenika kovaške šole. Na to gospod dr. Orel spet besedo poprime pa pravi, da tega plačila ni treba, ker je kovaški učenik že po svojih lastnih dohodkih dostojno plačan in mu družba kovnico in stanovanje zastonj daje, šola sama pa delavcov. Na to odgovori dr. Bleiweis kot vodja kovaške in živinozdravniške šole, in pravi, da mu je treba krive misli razjasniti. Ločiti je — je rekel — najprej kovaško šolo od živinozdravniške; za kovaško šolo ne prejema g. Skalè nobenega plačila v dnarnjih, — tistih 325 gold., ki jih prejema po odhodu gosp. dr. Šim. Strupi-a v Prago, dobiva za to, da je prevzel več naukov v živinozdravniški šoli in da si mora kovaškega pomočnika plačevati, ki ga namestuje na kovačnici, kadar je on v šoli ali sicer zadržan. Ko je dr. Strupi v Prago odšel, bi bil mogel jez — je rekel dr. Bleiweis — vseh 12 naukov na-se vzeti ali pa bi bila mogla deželi toliko koristna šola jenjati; jez ne dobivam za vés svoj trud v šoli nobenega plačila in učim 7 naukov skozi celo leto; al človeku, ki že svojo težko butaro nosi, se ne more nakladati še druga butara, ako nočete, da konec vzame. Treba je tedaj bilo, da po gosp. dr. Strupi-u poprej opravljane šolske nauke prevzame gosp. Skale, v dunajski šoli z izverstnim vspehom poterjeni živinozdravnik; to novo delo se mu pa je moglo plačati, zakaj on nima nikakoršne dolžnosti, iz golj patriotizma deželi delati. Dosti je, da jez sam darujem svoj trud in vsakdanje poti deleč na Poljane v vsakem vremenu, naj burja brije, sonce pripeka ali povodinj stoji pri hišah, ki zgornje Poljane ločijo od spodnjih. Tako je tedaj prišlo, da je družbeni odbor določil gosp. Skale-tu ne za kovaški nauk, ampak za nauke v živinozdravilski šoli vsaki mesec 25 gold. Ali jih hoče slavni zbor danes odbiti, naj jih odbije — s tem pa jenja živinozdravniška šola, zakaj jez ne morem vsega na svoje rame vzeti. — Zbor je z zahvalo sprejel

to razodetje in dr. Ahačič je predlog storil, naj se omenjeni strošek postavi pod določnim imenom v družbeni račun.

Po volitvah je bil, v dokaz občnega zaupanja in spoštovanja gospod Fid. Terpine spet enoglasno voljen za predsednika, — dr. Bleiweis za tajnika, gosp. M. Ambrož, gosp. A. Malič in gosp. F. Schmidt za odbor-nika, 33 pa je bilo novih udov izvoljenih. — S sledečim slovenskim ogovorom je sklenil g. predsednik Terpine današnji zbor:

„Slavni zbor! Serčno se zahvaljujem za Vaše današnje iskreno udeležstvo pri važnih pomenkih, ter prosim Vas tudi za naprej za krepko podporo kmetijskega gospodarstva. Obdelujmo blago mater zemljo umno in pridno; rabimo dobre svete in skušnje, in donášala nam bo več in boljih pridelkov. Prijazno si podajmo roke, da bomo z združenimi močmi pospešili blagor lepe svoje domovine, s tem pa tudi moč naše Avstrije. Bog živi našega presvitlega cesarja Franc Jožefa!“ In „živio-klici“ so doneli po dvorani. Seja je bila potem končana.

Dobrovoljen opomin zavolj cepljenja kóz.

(Konec.)

4. Da se pa to, da stavljenе kozé ne varjejo človeka, primerja večkrat, kakor bi se imelo primeriti, po pravem cepljenju kóz, so mnogokrat matere same krive, ktere, ko so komaj z otrokom zdravniku herbet pokazale, ali kadar se cepljenke prikažejo, izpraskajo v neumni svojoglavnosti mozoljce, in tako vničijo stavljenó seme, da ne more dozoriti in truplo navdati s tisto močjó, ki naredí, da se ga kužne kozé prijete ne morejo.

5. Tudi vsako truplo ni vsaki čas pripravno sprejeti stavljenih kóz, kakor tudi ni vsaka zemlja vsaki čas pripravna, da bi kalilo vsejano seme v nji; primeri se tedaj tudi pri kozah, da so sicer cepljene bile, pa se niso prijete, ali če so se prijete, vendar niso prav kalile. Zato je postava dana, da čez 8 dni matere imajo otroke zdravniku ogledati dati, da vidi, ali so se cepljenke prav prijete ali ne. Če pa nečimerne matere ne dajo zdravniku otroka več viditi, kdo je kriv, ako ob kozavi kugi njih otroci zbolé? Ali so kozé po tem te nesreče krive? Nikdar ne, le nemarnost materna.

6. Nekteri pravijo: „lepo reč smo dobili po stavljenih kozah: bezgavk (škrofelnov), grint in več družih bolezin ni bilo kdaj, dandanašnji pa je toliko čemernih otrok. To vse so nam prinesle stavljenе kozé.“ Kako ste vendar kratke pameti, ki tako modrujete! Res, res je, da je dandanašnji več bolnih in čemernih otrok. Pa zakaj? Zato: ker je več otrok na svetu. Nekdaj, ko ljudje niso vedili za to pomoč, ktero danes imamo v cepljenju dobrih kóz, so pograbile kozje kuge strašno veliko otrok, in najraje so napadale bolj bolehné; — zdaj vsi ti ostanejo pri življenju; ali je tedaj čudo, da je dandanašnji več čemernih otrok, bezgavk, grint itd.? Kdor ima več otrok, ima tudi večkrat bolezen v hiši; kdor ima veliko živine, ima tudi večkrat ktero bolno, kakor tisti, ki ima le po 2 ali 3 repe. Kdor tedaj le enmalo rajtati zná, bo lahko to zrajtal na perste! Treba pa je vselej, da zdravnik jemlje cep od popolnoma zdravih otrok, da se s cepom ne zmeša druga bolezen, kar je lahko mogoče in se je žalibog! že večkrat primerilo. Zato mora zdravnik vest imeti, da jemlje le zdravo seme!

7. Ena pa je še gotova. Pravijo: vsak človek se spremeni v 7 letih, to je, vsaka živa stvar se predela po več letih (čeravno ne morebiti v 7 letih), ker življenje je po kervi vedno in neprenehano prenavljanje trupla; vsak trenutek se loči po nevidljivih potih na vsaki pičici trupla kaj, in se nadomestuje z drugo novo robo. To vsak vé, da vse to, kar povzijemo, ne gré od nas, dokler smo zdravi,